

Petőfi S. János laudációja

Magyar Tudományos Akadémia, 2008. április 7.

Tisztelt Akadémia, Hölgyeim és Uraim!

Kevesen mondhatják el magukról azt, hogy egy új diszciplína bölcsőjét ringatták. Petőfi S. János e kevesek közé tartozik. Az 1970-es évektől meghatározó szerepet játszott abban a folyamatban, amelynek az eredménye a szövegtannak, mint autonóm, de a nyelvtudomány több részterületével és más tudományágakkal konstruktívan együttműködő diszciplínának a létrejötte. E diszciplína – melyet ma általában szövegtannak nevezünk, de melyet különböző aspektusainak, problémafelvetéseinek és módszereinek mindenkor súlypontozása révén neveztek szövegnyelvészetnek, szövegelméletnek, szövegtudománynak is – fejlődésének lényeges szakaszait szubsztanciálisan befolyásolták Petőfi S. János tudományos eredményei csakúgy, mint integratív tudományszervező személyisége.

Szövegtani kutatásai kezdeti szakaszában egy ko-textuális, csak magukban a szövegekben előforduló elemeket figyelembe vevő szövegtani modellt dolgozott ki, melyet az 1980-as években a „szövegstruktúra világstruktúra” elmélettel váltott fel. Folyamatosan továbbfejlesztett koncepciójának jelenlegi változata a „szemiotikai textológia”. Fő törekvése, hogy a szövegeket interdiszciplináris módszerek felhasználásával, a humán kommunikáció szemiotikai elméletébe ágyazva, multimediális szemiotikai objektumokként írja le. Noha nevét elsősorban a szövegtan úttörőjeként ismerjük, pályájának különböző szakaszaiban jelentős eredményekkel gazdagított egyéb kutatási területeket is. Mindenekelőtt természetesen a szemiotikát és a kommunikációelméletet, melyek Petőfi S. János életművében elválaszthatatlanok a szövegtantól. A szemiotikai textológia egyfelől a *szövegtan* egy markáns, széles körben művelt vonulata – másfelől viszont a *szemiotika* és a *kommunikációelmélet* számára új problémákat, új elemzési módszereket felkínáló, átfogó szemléletmód. A szövegtan, a kommunikációelmélet és a szemiotika mellett hozzájárult ugyanakkor a matematikai nyelvészet, a szemantika, a nyelvfilozófia, a tudományelmélet – sőt, érdekességként említem: német nyelv és irodalom szakos diplomamunkájában még a német nyelvtörténet – kutatásához is. Az interdiszciplinaritás Petőfi S. János számára nem jelszó, hanem kutatói létforma: a tudományos megismerés sokféleségének tiszteletben tartása, a különféle megközelítésekben rejlő értékek elismerése, az átfogó, differenciált problémamegoldó gondolkodás hatékony módszere, a szűk érdekközösségeket jellemző partikuláris szemléletmódon való felülemelkedés eszköze.

Publikációs jegyzéke több száz tételt tartalmaz. Tanulmányainak túlnyomó többsége a nemzetközi élvonalba tartozó folyóiratokban és tekintélyes könyvsorozatok kötetében jelent meg angol, német, olasz, francia, spanyol és japán nyelven. A rendszerváltást közvetlenül megelőző évektől ismét intenzíven publikál magyarul is. Mintegy két tucat monográfia szerzője vagy társszerzője, három tucat tanulmánykötet szerkesztője vagy társszerkesztője. A legtöbb nemzetközi hivatkozást felmutató magyar nyelvészek egyike. 1977-től alapító főszerkesztője a de Gruyter kiadó *Research in Text Theory* c. könyvsorozatának, mely 25 megjelent kötetével a szövegtan egyik legtekintélyesebb nemzetközi fóruma. 1972-től alapító társszerkesztője a hamburgi Buske kiadónál megjelenő *Papier zur Textlinguistik / Papers in Textlinguistics* c. könyvsorozatnak, melynek 75 köteté jelent meg, egyedülálló nemzetközi publikációs lehetőséget teremtve a szöveg különböző megközelítései számára. A 80-as évek elején van Dijk-kal együtt alapították meg a *Text* című folyóiratot, mely a szövegtani kutatások fellendülésének egyik motorjává vált.

Petőfi S. János azok közé a külföldön magas ívű pályát befutó magyar tudósok közé tartozik, akiknek sohasem szakadt meg kapcsolata a magyar tudományosság kutatóhelyeivel. A rendszerváltást megelőzően hatékonyan és elkötelezetten segítette a magyarországi kutatókat – ösztöndíjak támogatásával, meghívásokkal, projektekben való együttműködésekkel. 1977-től részt vett a párizsi *Magyar Műhely* alkotóközösség munkájában. A rendszerváltás időszakától kezdve életpályájának új szakaszát fémjelzi a hazai és a határon túli magyar tudományos életben való intenzív jelenléte. A Pécsi Tudományegyetem, a Debreceni Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Kolozsvári Egyetem nyelvészeivel egyaránt konstruktívan együttműködik. Az 1990-es években megalapította és azóta szerkeszti a *Szemiotikai Szövegtan* és az *Officina Textologica* c. könyvsorozatokat. Petőfi S. János professzor nem csupán a hazai és a határon túli magyar szövegtani kutatások intézményesítésében, hanem azoknak a tudomány nemzetközi vérkeringésébe való bekapcsolásában is példaértékű szerepet játszik. Annál többet, mint Petőfi S. János, hazája – és a környező országok magyar nyelvű – tudományosságáért külföldön működő magyar tudós aligha tehet.

Petőfi S. János kiemelkedő tudományos, tudományszervező, oktató tevékenységét a hazai és nemzetközi tudományos közösség számos alkalommal ismerte el a szélesebb szakmai és szakmán kívüli nyilvánosság előtt is. Három nyelvészeti tematikájú Nobel-symposium-nak volt meghívott aktív résztvevője, egy alkalommal a Nobel-díj átadásának díszvendége, a Torinói, a Debreceni és a Pécsi Egyetem tiszteletbeli doktora, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola „magister emeritus”-a. A magyar nyelvtudomány nemzetközi kapcsolatainak

ápolásáért a Nemzetközi Hungarológiai Társaság 1996-ban Lotz János éremmel tüntette ki. A legstílszerűbb és – egy *szemiotikai* kategóriával élve –, *ikonikusnak* is nevezhető elismerés életművének az a *multimediális* bemutatása CD-ROM-on, amellyel alig néhány hónapja a Maceratai Egyetem tisztelgett az egyetem „professor emeritus”-a, a *multimediális szemiotikai* folyamatok kutatója előtt.

Összefoglalva: Petőfi Sándor János a szövegtan, a szemiotika és a kommunikációelmélet úttörőjeként – mindenekelőtt a „szemiotikai textológia” megteremtőjeként – a nemzetközi és a hazai tudományosság karizmatikus személyisége, a szövegtan integratív koncepciójának kidolgozásán fáradhatatlanul munkálkodó legismertebb és legelismertebb magyar nyelvészek egyike. Személyében a Magyar Tudományos Akadémia a magas nemzetközi tudományos minőséget a hazai és külföldi magyar tudományosság értékeivel mindenkor következetesen ötvöző tudóst választott külső tagjává.

Köszönöm a figyelmet!

Kertész András
akadémikus